

Socijalne reforme asiškog sveca

»...i na zemlji mir ljudima dobre volje«

Franju treba ubrojiti među glavne praktične izgrađivače be-
tlehenskog mira u svjetskoj povijesti. Evanđeoski pozdrav: »Mir
kući ovoj!«, koji je on unio obvezatno u pravila svoga Reda,
razvio se u njemu posve dosljedno u veliku želju, da mir zavlada
u svakom mjestu, u čitavoj zemlji, po cijelom svijetu. On je bio
ne samo neumorni propovjednik, koji se posvuda borio za uspo-
stavljenje mira, gdje god bi se porodio razdor, niti se zadovoljavao
samo s time, da svojoj braći, razaslijući ih u svijet, naloži kao
vrhovnu misiju propovijedanje mira, nego je on i *djelom snažno*
zahvatio u razvoj svoga doba. Franjo je uvidio, da u ono burno
doba valja na svaki način gledati, kako da se masa, slabiji i mi-
roljubivi dio naroda, uz pomoć kakve posebne organizacije, koja
bi bila sazidana na nadzemaljskim temeljima, istrgne iz spona, u
koje ju zapletoše pohlepni mogućnici, i uzdigne na eksteritorijalno
tlo mirovne ideje. On je taj plan svojom neslomljivom ustrajnošću
i nevjerovatnom, diplomatski bistrom dalekovidnošću doista i o-
stvario. A time je postao uzor mirovnog političara i jedan od prvih
socijalnih reformatora svih vremena.

Povod za ostvarenje svoje mirovne ideje našao je Franjo u
raspadanju feudalnog sistema. U talijanskim gradovima onog vre-
mena nastao je dubok jaz između moćnih plemića, vitezova i tr-
govaca: »maiores«, koji su bili jedini posjednici i stvarni gospo-
dari, i »minores« s druge strane, među koje se ubrajali zanatlije,
mali trgovci i slične čedne socijalne klase. Građanski ratovi bje-
snili su bez odaha. U Franjinom rodnom mjestu Assisiju podiže se
1198. narod i protjera omražene feudalce. Ovi se opet za osvetu
slože sa zakletim neprijateljem Assisija, Perugiom, i pokrenuše
rat proti vlastitom rodnom gradu.

Franjo, koji je vlastitu redovničku braću nazvao značajnim
imenom »Fratres Minores — Manja Braća«, upre sve sile, da utiša
zlosretnu svađu i neumorno opominje zavađene stranke na mir.
No rat se nije dao više zapriječiti. Assisijanci doživješe 1204.
osjetljiv poraz i vojska im bi neko vrijeme zatočena u Perugi.
Među zarobljenicima nalazio se i Franjo, koji je tada imao dva-
deset i dvije godine. Ali u tom gorkom zarobljeništvu ne odusta
on od svoje mirovne propagande. Ta nastojanja urodiše napokon
plodom: Zavađene stranke utanačiše napokon mir.

No assiski »minores« ponovise tada i opet odlučno svoje stare zahtjeve na »maiores« za proširenje narodnih prava. Franjo i drugovi mu podupriješ tu akciju i »minores« doista istisnuše 1210. ugovor, koji je bio pobjeda mirovne ideje. Stranke se obvezale, da ne će sklapati nikakav politički savez bez privole druge stranke i da će u slozi vijećati i zaključivati sve, što se odnosi na blagostanje, čast i dobrobit grada. Feudalci moradoše osim toga dati svojim dosadašnjim podložnicima potpunu jednakopravnost.

Taj je ugovor bio plod propovjedničkog i posredničkog nastojanja Franje Assiskog, koji nije propuštao ni jedne prilike, a da se ne obori na razbojstva i ratove bahatih feudalaca i ožigoše ih kao sramotnu negaciju kršćanskog viteškog ideala. To javno pobijanje nepravde nije nigdje ostalo jalovo. Za Assisijem povedoše se naskoro Perugia, Arezzo, Bologna i drugi gradovi, gdje se na miran način riješise nutarnje napetosti.

Time ipak nije bio uništen izvor nereda: ratoborno uređenje lenskih državnica, po kojem su širi i miroljubivi narodni slojevi bili upravo prisiljeni, da surađuju i u najgoroj stvari. Vazali i kmetovi morali su svom lenskom gospodaru, na čiju su zemlju bili privezani, položiti zakletvu vjernosti i pokornosti. Oni su morali na svaki poziv prihvatiti oružje za svog gospodara. Jedino ta zakletva davala je manjoj i većoj gospodi, kondotijerima i pohlepnim plemićkim obiteljima mogućnost, da vode ratove i počinjaju razbojstva.

Na tu tvrđu feudalnog sistema navalili su Franjo Assiski i započeli socijalno organizatornu reformu, koja je feudalni sistem u njegovim temeljima potresla ne samo u Italiji nego i u cijeloj Evropi i moćno uzdigla mirovnu misao na Zapadu.

Sredstva, kojima se poslužio, da postigne cilj, usko su povezana s poviješću i razvitkom njegovih redovničkih ustanova. Uz dva duhovna Reda, Manja Braća i Siromašne gospođe ili Klarise, osnuje Franjo 1221. još jedan treći, svjetovni Red, »Treći Red« ili »Red Braće Pokornika«. Taj se sastoji od svjetovnjaka obadva spola, koji nastoje, da ostvare franjevački ideal u provadanju evanđeoskih principa u svagdanjem životu, kolikogod se samo daće. Taj je svjetovnjački Red bio potpuno i isključivo pod crkvenom vlašću. I ta je uredba bila od odsudne važnosti. Na njoj je počivalo cijelo poduzeće. Uz pomoć tog Reda, koji se raširio posvuda, nakani Franjo moćno se oduprijeti samovolji feudalnog militarizma time, da je u pravila Trećega Reda unio slijedeću odredbu: »Braća ne smiju primiti niti nositi nikakvog ubojitog oružja. Nitko ne smije, osim u određenim skrajnjim slučajevima, položiti svečanu zakletvu vojne službe. Ako tko bude braću ili sestre protiv njihovih prava ili privilegija uznemirivao, njihovi će poglavari u dogovoru s biskupom poduzeti potrebne mjere.«

Time je bilo stvoreno stanje slično sredovječnom azilnom pravu, koje je krivca istriglo svjetskoj jurisdikciji, ako se zaklonio

u koju crkvu. Ta odredba trećoredskih pravila istrigla je stvarno svjetovnjake iz rasklimanog feudalnog sistema i time dala poriv društvenom preokretu, koji je bio od nedogledne važnosti. Zabrana nošenja oružja i polaganja vojne zakletve zadala je feudalizmu smrtni udarac.

Ugroženi feudalcu podiđoše se na obranu. A to je i razumljivo. Jer čitavi gradovi pristupiše naskoro Trećem Redu. Na taj način ojačaše Welŕi, koji se sastojaaše većinom od građanskih slojeva, a ujedno poraste otpor proti carskoj stranci Ghibelina, koji se oslanjahu uglavnom na plemstvo. Polovica Italije prihvati religiozno socijalnu parolu Franje Assiskog za oslobođenje. A slično se dogodí i u drugim zemljama. Georg Schanz drži u svom djelu o sredovječnim zanatlijskim organizacijama u Njemačkoj, vrlo vjerovatnim da je većina crkvenih Bratovština u ono vrijeme bila korporativno povezana s Trećim Redom. Uz građane, seljake i zanatlije stupiše u Treći Red također i mnogi plemići, pače i članovi kneževskih obitelji. Tko je želio izmaći vazalnoj zakletvi, vojnoj službi, siljenju na vršenje javnih služba, stupio je među Trećorece, koji su od svih tih stvari bili slobodni i koji su morali samo kao i ostali građani plaćati porez i tlaku.

Tim teškim udarcem proti feudalnom militarizmu želio je Franjo kao talijanski rodoljub samo to, kako da u svojoj domovini uguši nepodnosiva razbojstva i navalne ratove. Ali time je bio učinjen i prvi korak na putu prema sistematskom sprečavanju rata. Na taj način stvoren je bez sumnje mnogo širi i mnogo uspješniji mirovni princip, nego što ga je sadržavala u sebi »treugua Dei«, koja je doonda barem teoretski vrijedila i prema kojoj je bilo zabranjeno u stalne dane i u stalno doba godine počinjati nasilje i nositi oružje. Jer Franjina »treuga Dei« vrijedila je za sve dane bez iznimke. Ona je donijela na okrvavljenu zemlju tračak Bqžjeg mira iz Evandelja.

Dr. Antun Adler